

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Воєнні дії в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення РФ спричинили найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. З початку воєнного конфлікту близько 10 млн. українців покинули рідні домівки і досі не можуть повернутися: майже 4 млн. населення України є внутрішньо переміщеними особами, понад 6 млн. виїхали за кордон переважно до країн Європи [1]. Така ситуація потребує ретельного вивчення і аналізу. Сучасні вчені активно досліджують тенденції та соціально-економічні наслідки міграції населення України та країн Європи, зокрема зазначимо серед них авторів: Білоцерківець В., Веремієнко Т., Гуменюк Ю., Завгородня О., Лагуніна О., Лебедева В., Миколаєнко А., Стаканов Р., Цимбал Л., Шульга Н., Якубовський С. та ін.

Звернувшись до показників чистої міграції в Україні (Рис. 1), відмітимо, що внаслідок першого вторгнення РФ на територію України у 2014 р. утворилося від'ємне сальдо. При цьому, тоді війна не суттєво вплинула на кількісну складову іммігрантів, але потік емігрантів значно збільшився, спричинивши негативне сальдо у -65 678 тис. осіб [6].

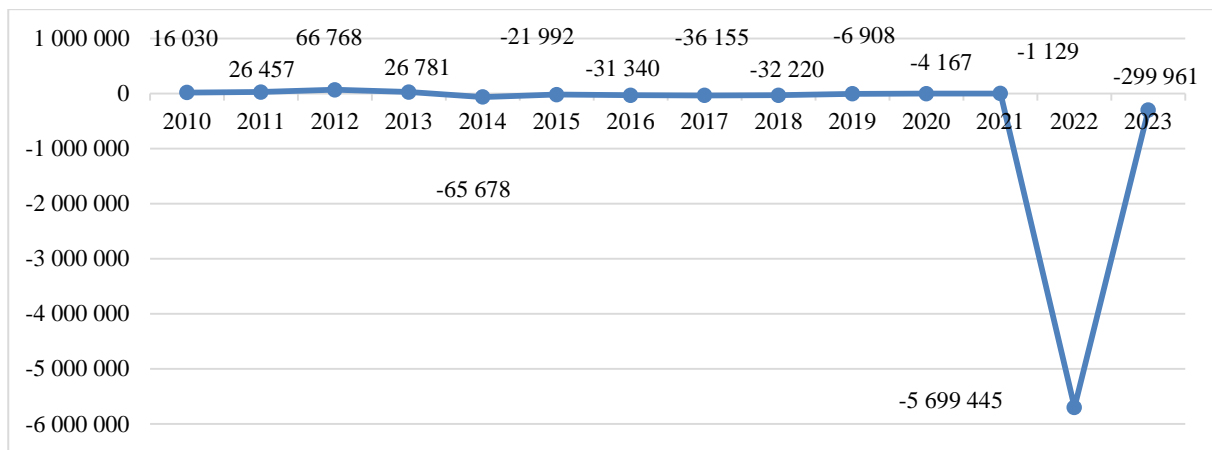

Рис. 1. Сальдо міграції населення України у період з 2010 по 2023 рр. [1].

У 2015 р. сальдо зменшилось майже в 3 рази. З 2019 р. країну покидало все менша кількість населення, що свідчило про стабілізацію соціально-економічної ситуації: після різкого скорочення темпів приросту ВВП на 10% у 2014 р., зростання ВВП відновилося з 2016 р. і відбувалось низькими, але стабільними темпами (2,4-3,4%), за виключенням спаду під час пандемії 2020 р. В цей період основними напрямками, які обирали трудові емігранти, були Кіпр, Польща, Велика Британія, Німеччина [5].

У 2022 році з початком повномасштабної війни сальдо зовнішньої міграції досягло рекордного значення за досліджуваний період і склало -5,7 млн. До 1 серпня 2022 року, з України до ЄС виїхало 8,7 млн осіб. Населення України покидало свої регіони проживання, насамперед, задля безпеки. Станом на 31.12.2022 ро. трьома основними країнами ЄС, де перебували громадяни України з дозволом на проживання, стали Польща, Італія, Чехія [7]. У 2023 і 2024 роках багато українців повернулися до рідної країни, що було спричинено такими причинами як туга за домом, бажання навчатись в Україні, доступ до медицини та труднощі інтеграції [1; 6].

Серед негативних наслідків вимушеної еміграції українських громадян під час війни можна виділити еміграцію молодого населення України та жінок репродуктивного віку, що спричиняє зменшення кількості населення держави в цілому. Найбільше шкоди завдає вимушена незворотна еміграція, що негативно впливає на генофонд нашого народу. Втрачається й інтелектуальний потенціал, загострюються соціальні, соціокультурні проблеми. Особливою є проблема мовної, ціннісної, психологічної та соціальної адаптації, про що свідчать соціологічні опитування та багаточисельні приклади повернення мігрантів в Україну. Оскільки більшість українців емігрували саме до країн ЄС, політика щодо українських біженців суттєво змінилася. Серед наслідків міграційної кризи для Європи можна назвати наступні: по-перше, суттєве збільшення мігрантів накладає фінансове навантаження на бюджети країн і платників податків, що є складним випробуванням для європейської єдності та цінностей; по-друге, загроза безпеці і благополуччю європейських країн (велика вірогідність виникнення численних соціальних, політичних та економічних суперечностей, труднощі інтеграції українських біженців у європейську спільноту) [2].

Втім, варто зазначити й переваги. Україна є своєрідним донором на європейському ринку праці у середньостроковому періоді (через своїх мігрантів та біженців): дослідження ЄЦБ свідчать про збільшення робочої сили на 0.2–0.8% в Єврозоні [8]. Українські мігранти виступають «активом» для економік країн ЄС, що свідчить про відносно високий рівень якості людського капіталу, тобто українці демонструють високу конкурентоздатність навіть в екстремальних умовах [3]. Спираючись на дані НБУ, можна простежити позитивний вплив українських біженців на країни ЄС: присутність українців на європейських ринках праці суттєво пожвавила економіку країн. Вони швидко

адаптуються до нових умов, знаходять роботу і сплачують податки, що в довгостроковій перспективі впливає на сукупний попит, податкові надходження до бюджету та зростання ділової активності. Наприклад, у Польщі та Естонії українці спричинили великий купівельний бум. У перші місяці війни українці витрачали в Польщі та інших країнах ЄС переважно власні українські заощадження. ОЕСР оцінює внесок українських біженців у щорічне зростання ВВП Чехії, Польщі, Естонії на рівні 1,2%, Угорщини, Латвії, Словаччини, Литви, Румунії – близько 0,8%, а Великої Британії – 0,2% [4].

Таким чином, вторгнення РФ на територію України спочатку у 2014, а потім у 2022 р. призвело до різкого збільшення українських мігрантів та біженців закордоном, що спричинило масштабну міграційну кризу, яка має негативні наслідки як для України, так і для Європи. За таких умов, було б доцільним впровадити інструменти міграційної політики такі як, фінансові стимули (гранти, пільги) для українців, що повертаються; надавати гуманітарну і фінансову підтримку внутрішньо переміщеним особам; підтримувати відкриття власної справи, тощо. Хоча можемо констатувати поступове повернення українців до дому, ситуація досі напружена. Країні буде важко повернутися до стабільного економічного розвитку, оскільки українці продовжують інтегруватись до європейського суспільства, а сучасні мігранти чекають на остаточне поліпшення ситуації. Проте уряд робить все можливе збільшуючи інвестиції в безпеку і відновлення постраждалих регіонів, співпрацюючи з Європейською міграційною мережею, захищаючи права українців закордоном. Подальші дослідження потребують більш детального аналізу наслідків міграції для України та Європи, – які виклики постають перед певними країнами і якої міграційної політики вони дотримуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Статистичні дані за 2024 рік. *Державна міграційна служба України*. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html> (дата звернення: 04.04.2025)
2. Литвинчук О. В., Юрківський О. Й. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. URL: https://www.researchgate.net/publication/372923869_Migracijni_procesi_v_Ukraini_zagrozi_v_umovah_rosijsko-ukrainskoi_vijni (дата звернення: 02.04.2025)
3. Мілова М. І., Трушевич Г. Б. Українська міграція в Європу періоду російсько-української війни: політика врегулювання. URL: https://www.researchgate.net/publication/374720099_UKRAINIAN_MIGRATION_TO_EUROPE_AT_THE_PERIOD_OF_THE_RUSSIAN-UKRAINIAN_WAR_POLITICS_OF_REGULATION (дата звернення: 02.04.2025)
4. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf (дата звернення: 02.04.2025)
5. GDP growth (annual %) – Ukraine. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=UA> (дата звернення: 20.04.2025)
6. Net migration – Ukraine. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?locations=UA> (дата звернення: 02.04.2025)
7. Residence permits - statistics on stock of permits at the end of the year. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=546073#Non-EU_citizens_with_a_valid_residence_permit (дата звернення: 02.04.2025)
8. The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force. *European Central Bank*. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html (дата звернення: 05.04.2025)